

2. Суринов А. Е. Доходы населения: опыт количественных измерений. Москва : Финансы и статистика, 2000. 431 с.

3. Финансы. Денежное обращение. Кредит: учебник для вузов. / под. ред. Поляка. Г. Б. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.

4. Мочерного С. В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. (відп. ред.) та ін. Львів : Світ, 2005.Т1. 573 с.

5. Малеева Т. Дифференциация доходов населения в условиях финансовой стабилизации. Социальная политика в период перехода к рынку : проблемы и решения : сб. ст. / под ред. А. Ослунда и М. Дмитриева. Москва : Моск. центр Карнеги, 1996. 402 с.

6. Политика доходов и заработной платы : учебник / [под ред. П. В. Савченко, Ю. П. Кокина]. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Экономист, 2004. 389 с.

7. Статистичний щорічник України за 2016 рік / Держ. служба статистики України / за ред. Вернера І.Є. Київ, 2017. 611 с.

Реднік Василь Іванович

ст. гр. ФЗМ-11,ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І. П.

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Різноманітні види доходів, отриманих суб'єктами домогосподарств, підлягають оподаткуванню. Оскільки члени домогосподарств отримують доходи із різних джерел, у тому числі й від підприємницької діяльності, то платниками податків у такому випадку є фізичні особи та індивідуальні підприємці без утворення юридичної особи. Відповідно, діючи систему оподаткування домогосподарств в Україні доцільно позиціонувати як систему оподаткування фізичних осіб та індивідуальних підприємців, оскільки домогосподарства не виділені у вітчизняному податковому законодавстві як платники податків.

Загалом громадяни в Україні сплачують дві групи податків:

– прямі податки, за допомогою яких держава здійснює оподаткування доходів, до них відносять податки на доходи громадян (податок з доходів фізичних осіб, єдиний соціальний внесок до державних позабюджетних фондів, єдиний податок для фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності) та податки на майно (плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок);

– непрямі податки, які виступають елементами ціни товарів, послуг та робіт і за допомогою яких оподатковується використання доходів

населення, спрямованих на споживання (податок на додану вартість, акцизний податок, мито).

Пряме оподаткування доходів і майна громадян є найбільш відкритою та зрозумілою формою податкових взаємовідносин між державою і населенням та застосовується переважно у високорозвинених країнах світу: Австрії, Данії, Канаді, Нідерландах, США, Швейцарії та інших. Непряме оподаткування, будучи дещо скритим, замаскованим вилученням коштів населення (свого часу це дозволяло керівництву колишнього СРСР, широко використовуючи податок з обороту та акцизи, взагалі заперечувати наявність непрямого оподаткування трудящих при соціалізмі) превалює в податкових системах Австралії, Греції, Італії, Ірландії, Швеції та низки інших країн (і особливо країн, що розвиваються). Відтак, наявність великої частки непрямих податків у доходах бюджетної системи держави створює ілюзорну видимість її економічної незалежності від оподаткування громадян.

Основним інструментом прямого оподаткування виступає прибутковий податок (в Україні – податок з доходів фізичних осіб), причому роль цього податку останніми роками динамічно зростає як в Україні, так і в інших країнах світу. Так, найвищий рівень питомої ваги податку з доходів фізичних осіб у ВВП за кілька останніх років був зафіксований у Канаді (13,3%), Австралії (12%), Великобританії (10%); а найнижчий – в Аргентині (2,3%), Угорщині (4,6%), Польщі (4,7%). Найбільше значення частки цього податку у загальній сумі доходів бюджету спостерігається в Австралії (35,2%), Канаді (30,6%), США (30,5%); найнижчий його рівень був відмічений в Угорщині (9,2%), Аргентині (9,8%), Польщі (10,9%) [1, с. 209]. У 2017 р. обсяг сплаченого українцями податку з доходів фізичних осіб склав 185,7 млрд. грн., що становить 18,2% загальної величини доходів Зведеного бюджету України або 22,4% його податкових надходжень [2]. Однак, поряд із фіскальним значенням, цей податок у світовій практиці виконує також роль важливого інструменту реалізації соціально-економічної політики уряду, спрямованої на зменшення соціальної нерівності у суспільстві.

Інструментом забезпечення соціальної справедливості при оподаткуванні доходів громадян є податкова пільга. Відповідно до положень Податкового кодексу України податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності відповідних підстав [3].

Специфіка пільгового оподаткування доходів фізичних осіб характеризується тим, що від оподаткування звільняється певна частина доходу платника податку, якщо цей дохід дорівнює відповідному обсягу,

визначеному щорічно Законом України «Про Державний бюджет України» і він залежить від прожиткового мінімуму доходів громадян і мінімальної величини заробітної плати. Податковий кодекс України пільгу з оподаткування доходів фізичних осіб трактує як податкову соціальну пільгу, адже при її використанні досягається відповідний соціальний ефект.

Високорозвинені країни світу, формуючи політику оподаткування доходів населення, використовують різноманітні системи прибуткового податку з врахуванням таких важливих факторів як величина прожиткового мінімуму, характер діяльності, і що найважливіше – сімейний стан платника податку, кількість членів сім'ї, розмір середньодушового доходу тощо.

Суттєвим недоліком чинної системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні стала відмова від прогресивного оподаткування, яке в усьому світі визнане ефективним засобом державної політики регулювання доходів населення. Податкове законодавство України постійно розвивається, змінюється, реагуючи тим самим на реалії життя. З 1 січня 2011 р. вступив в дію Податковий кодекс України, у якому продовжено реформування порядку застосування ставок податку на доходи фізичних осіб.

Оподаткування фізичних осіб іншими податковими платежами, такими як податки на майно та податки на споживання залежать від наявності рухомого і нерухомого майна та від обсягу споживання. Податки на майно (плата за землю, збір за першу реєстрацію транспортного засобу та податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) є диференційованими в залежності від площі нерухомості чи земельної ділянки та від потужності (об'єму циліндра) двигуна. Вони вважаються більш прогресивними, адже чим більша база нарахування податку, тим більша сума сплаченого платежу.

Величина сплачених податків на споживання залежить від обсягу споживання, а відтак і від реальної фінансової можливості громадян (рівня їх доходів). Вагомим чинником впливу на величину сплачених податків на споживання є рівень інфляції та рівень цін на базові категорії товарів (продукції).

Важливою характеристикою податкової політики держави є також рівень податкового навантаження на платників податків загалом та фізичних осіб зокрема. Переважно податкове навантаження на громадян асоціюється лише з податком з доходів фізичних осіб та іншими податками, які населення сплачує безпосередньо зі своїх доходів. Однак реальна ситуація є дещо іншою. На доходи фізичних осіб здійснює вплив не лише тягар прямих податків, але й тягар непрямих податків (податків на споживання), які населення сплачує, купуючи товари і послуги за

роздрібними цінами. Загальновідомо, що непрямі податки за допомогою цінового механізму перекладаються в основному на кінцевого споживача (населення, а також державні установи і громадські організації, що надають безплатні послуги громадянам). Експерти частку непрямих податків, які сплачує населення як основний кінцевий споживач, оцінюють на рівні 68-70% [4, с. 157].

Рівень податкового навантаження на вітчизняні домогосподарства розраховується за формулою:

$$ПНн = \frac{(Фнн + ПС \times Кнс)}{ГДн} \times 100\%,$$

де: *ПНн* – податкове навантаження на громадян;

Фнн – фактичні податкові надходження від фізичних осіб до бюджетів усіх рівнів і позабюджетних цільових фондів;

ПС – загальна сума сплачених податків на споживання;

Кнс – коефіцієнт частки податків на споживання, які сплачує населення (0,7);

ГДн – грошові доходи населення (оплата праці, доходи від підприємницької діяльності, дивіденди, проценти, орендна плата, державні соціальні трансфери тощо).

Динаміка співвідношення величини сплачених податків і зборів до обсягу загальних доходів домогосподарств дозволяє визначити рівень податкового навантаження на домогосподарства у певний період часу. Так, за останні чотири роки рівень податкового навантаження на домогосподарства є відносно стабільним, адже зростання податкового навантаження коливалося в межах 2,6 відсотків.

Варто відмітити, що визначений рівень податкового навантаження на домогосподарства є середньозваженим по Україні. Цілком зрозуміло, що податкове навантаження в розрізі окремих груп домогосподарств може суттєво різнитися. Скажімо, рівень податкового навантаження на домогосподарство, яке складається з подружжя пенсіонерів, відрізнятиметься від рівня податкового навантаження на домогосподарство, яке є активно зайнятим з найвищим рівнем доходів хоча б тому, що пенсіонери сплачують, як правило, мінімум податків і зборів і споживають значно менше товарів та послуг (сплачуючи, відповідно, й менше податків на споживання) у порівнянні із заможними громадянами.

Таким чином, держава опосередковано впливає на доходи домогосподарств шляхом встановлення та регулювання таких соціальних показників як споживчий кошик, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та рівень оподаткування домогосподарств. На нашу думку, першочерговим аспектом в контексті оподаткування доходів домогосподарств є необхідність перегляду підходів щодо оподаткування

сукупного доходу усіх членів домогосподарства за прикладом розвинутих країн світу. Також слушною є позиція звільнення від оподаткування доходів громадян, які у вартісному вигляді не дозволяють забезпечити навіть їх мінімальні споживчі потреби.

Вважаємо, що оподаткування загального сімейного доходу в сучасних умовах функціонування вітчизняних домашніх господарств стає необхідним для реалізації соціальної політики держави, спрямованої на підвищення добробуту домогосподарств. Так, низькі доходи сім'ї, можна звільнити від оподаткування, для інших доходів передбачити пільги, залежно від кількості і статусу членів домогосподарств.

Література:

1. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку. Монографія. Київ: Знання, 2010. 431 с.

2. Звіти про виконання Зведеного бюджету України у 2017 р. URL: <http://treasury.gov.ua/>

3. Податковий кодекс України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

4. Сидор І. П. Фіскальний та регулюючий потенціал податку з доходів фізичних осіб в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України*: збірник наукових праць. Тернопіль: Вектор, 2014. С. 156–162.

Різник Юлія Зіновіївна

ст. гр. ФМ-11, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О. П.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Соціально-економічний розвиток будь-якої країни значною мірою залежить від ефективного розподілу фінансових ресурсів країни. Тому, раціональність використання коштів бюджету дає змогу збільшити обсяги виробництва суспільних продуктів, розвивати науково-технічну сферу та активізувати зовнішньоекономічну діяльність. Бо саме завдяки видаткам бюджету забезпечується макроекономічна стабільність та добробут суспільства.

Сьогодні зацікавленість у підвищенні прозорості бюджету та бюджетного процесу виявляють міжнародні фінансові інститути, представники законодавчих і виконавчих структур та населення. І хоча цілі у зазначених суб'єктів різні, загальна спрямованість підвищення прозорості бюджету і бюджетного процесу сприяє реалізації багатьох завдань. Зокрема, прозорий бюджет: